

Hälsning

FRÅN FÖRSAMLINGSFAKULTETEN

NR 4, 2012

Promovering i Edinburgh

sid 4-5

Identitet och frihet

En av kyrkans och teologins avgörande frågor är människosynen, antropologin. Uppfattningen om vem och vad människan är spelar en avgörande roll för en lång rad frågor inte bara inom teologin utan tvärs igenom hela samhället och kulturen. Som så ofta är det outtalade och självklara det mest avgörande, och hit hör frågan om människans frihet och identitet.

Om man spårar den idéhistoriska utvecklingen i fråga om uppfattningen om människan kan man göra flera intressanta iakttagelser. När det gäller hur människor uppfattar sin identitet och ska sätta ord på vilka de är, sker en successiv förskjutning från yttre observerbara kriterier till inre och för omgivningen svårare kriterier. I vår tid finns t.ex. en stark ovilja att låta yrket vara en del av identiteten. Man är inte längre lärare, präst, murare eller köpman, man *arbetar som* lärare, präst, murare eller *i* affär. Inte heller andra konstanter som släkttillhörighet och socialt sammanhang är längre givna och accepterade faktorer för identiteten. Arbetarrörelsen har kanske fått uppleva detta starkast på senare tid, då många inte identifierar sig med arbetarklassen eller ens tänker i de kategorierna så som man gjorde förr.

När det gäller civilstånd och familjetillhörighet är dessa nog fortsatt viktiga för de flesta, men långt mindre varaktiga och bestående. Civilstånd och social miljö växlar och förväntas växla allt snabbare. Att vara man eller hustru, mamma, pappa eller barn är inte längre en lika djupt gående del av identiteten. Många vill inte att det ska vara så, även om utvecklingspsykologin har visat att vi förblir storasyskon, mellanbarn eller lillebror/lillasyster hela livet.

I vår tids självhjälpsböcker och livsvägledning talas det mycket om att lyssna till sitt hjärta. Tanken är att identiteten inte ligger i det yttre utan i det inre fördolda. Djupt inne i människan finns den sanna identiteten och den kan ingen annan än personen själv komma åt. Därmed blir självet, jaget, det inre djupet också den viktigaste aktören i fråga om moraliska och etiska vägval. Det är viktigare att vara ärlig mot sig själv än att gå in under kulturella traditioner, tänker man. Därmed upphöjer man också den enskilda till att vara moraliskt suverän.

Allt det ovan sagda hänger intimt ihop med en annan aspekt av den nutida människosynen, nämligen att friheten består i ett oberoende. Endast den

människa kan sägas vara fri som kan göra och gör det som hans eller hennes inre manar henne till.

När vi så funderar över detta i relation till det uppväxande släktet kan man konstatera att vår kultur formar våra unga efter denna mall: Du ska vara ärlig och sann mot dig själv, vilket betyder att ditt inre djup ska vara din auktoritet, inte dina föräldrar, inte dina lärare och inte samhället. Genom att inte våga vara auktoriteter för våra barn skapar vi en kultur där barnen och ungdomarna i första hand orienterar sig i tillvaron i relation till sina jämnåriga. Barn och ungdomar är idag kompisanknutna och inte föräldraanknutna. Den för utvecklingen så viktiga anknytningen kan inte en jämnårig bära, någon vuxen måste våga inta alfa-positionen (ledarpositionen).

Om man mot bakgrund av ovan lite generaliserade samtidsteckning vänder sig till Bibelns undervisning om människan är kontrasten bjärt. I Bibeln betraktas aldrig människan som en isolerad individ utan placeras alltid in i sin sociala miljö. Familj- och släktband är givna konstanter och en del av identiteten. Det inre djupet finns beskrivet i Bibeln, men då som något som Gud utforskar och som något som måste upplysas av en yttre auktoritet i fråga om rätt och fel. När Bibeln talar om samvete, är det ett *sam*-vetande, ett vetande tillsammans med någon, tillsammans med auktoriteter, nämligen Gud och hans folk.

Det är inte i människans oberoende av andra som friheten finns, utan i hennes rätta och sunda beroende av andra, främst Gud men också människor. Människan har inte det avgörande moraliska svaret på livets utmaningar i sitt inre djup. Hon behöver ett sammanhang och en trygghet för att kunna orientera sig.

Jesu undervisning om den troendes familj är i detta sammanhang en riktig utmaning. I samhörigheten med Jesus finns vår sanna identitet och den verkliga friheten!

Johannes Hellberg
rektor

Ett integrerat kristenliv

Det finns en mängd ord och tankar som både vana och ovana bibelläsare förväntar sig att möta i Bibeln. Det kan handla om begrepp som *synd* och *nåd*, *förlåtelse* och *kärlek*, men också om företeelser som *får* och *herdar* – med andra ord, om saker som stämmer med vår bild av hur folk levde och talade i Österlandet en gång för länge sedan.

Samtidigt finns det begrepp som man förväntar sig att *inte* möta i Bibeln, därför att de är så ”moderna”. Därmed kan vi som bibelläsare lätt ramla i en fälla, att helt enkelt misslyckas med att identifiera viktiga element i Bibeln på grund av en bristande förståelse. I sig behöver de inte vara särskilt komplicerade att förstå, men eftersom de inte uttrycks på det sätt vi förväntar oss, kanske vi misslyckas med att förstå textens innehåll.

Låt oss ta ett exempel från Hebreerbrevet. Vad är det egentligen som sägs i följande citat, men som vi kanske inte noterar, eftersom det inte uttrycks med en modern terminologi?

... *Ty evangeliet har predikats för oss liksom för dem [människor som blivit "efter på vägen"]. Men för dem blev ordet som de hörde inte till någon nytta, eftersom det inte genom tron hade smält samman med dem som hörde det.* – Hebr. 4:2 (SFB)

Det som (den anonyme) författaren uttrycker i den senare meningen är i själva verket en tanke som vi inte har några svårigheter att förstå, om vi bara ”översätter” den till modern svenska, t.ex. så här: *”För vissa personer som mött evangeliet om Jesus, har ordet som de hörde inte varit till någon nytta, eftersom det inte genom tron hade integrerats i deras liv.”*

Det som författaren beskriver är en i sig lättfattlig men viktig kristen sanning, och därefter tar han upp några av dess konsekvenser:

- Till att börja med: Som vi redan sett, räcker det inte med att budskapet om Jesus *förkunnas* för oss människor – vi behöver *ta emot det i tro* och låta det *integreras i vårt vardagsliv*. (Jfr Apg. 2:38–42, Jak. 1:22)
- Därefter betonar brevet författaren, att det bara är den människa som har (en levande) tro, där den kristna tron alltså är integrerad i livet och inte bara

utgör en läpparnas bekännelse, som kommer att få gå in i den himmelska glädjen:

Det är vi som tror som går in i vilan. (Hebr. 4:3; jfr Joh. 5:24, 29)

- Hebreerbrevet slår också fast: Bara för att man kallar sig ”kristen” är det inte självklart att man kommer till himlen. En viktig orsak till att många går förlorade för evigt är deras olydnad, att de är ”olydnadens barn”:

Det står alltså fast att somliga går in i vilan och att de som först fick höra evangeliet predikas inte kom in för sin olydnads skull. (Hebr. 4:6; jfr Matt. 7:21 ff, Ef. 5:6)

- Denna paradisiska tillvaro, livet med Jesus i himmelen, är något som väntar oss. Det är alltså helt felaktigt att hävda att den redan skulle ha kommit här på jorden:

Ty om Josua hade fört dem in i vilan, skulle Gud inte längre fram ha talat om en annan dag. Alltså finns det en sabbatsvila kvar för Guds folk. (Hebr. 4:8–9; jfr 2 Tess. 2:2b)

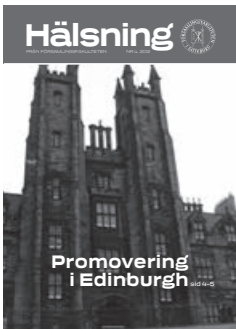
- Det framgår sedan i Hebreerbrevet 4, att det kristna livet är och behöver vara en vandring. Det handlar inte alls om en slags engångshandling. Det är, med en bild hämtad från kap. 3, viktigt att inte avfalla från Gud under vår (öken)vandring eller att förfalla till olydnad. Därför behöver vi alla kämpa trons goda kamp:

Låt oss därför ivrigt sträva efter att komma in i den vilan, så att ingen kommer på fall som de och blir ett exempel på olydnad. (Hebr. 4:11; jfr 2 Tim. 4:7)

- Till sist lyfter brevet fram ett av Guds stora och viktiga redskap för att behålla oss på den rätta vägen fram till det himmelska målet. För att förhindra att det ”integrerade” kristenlivet urvattnas till en kompromiss med världen, har han gett oss sitt eget Ord:

Ty Guds ord är levande och verksamt. Det är skarpare än något tveeggat svärd och tränger igenom, så att det skiljer själ och ande, led och märg, och det är en domare över hjärtats uppsåt och tankar. (Hebr. 4:12; jfr Joh. 15:3)

Rune Imberg
forskningschef

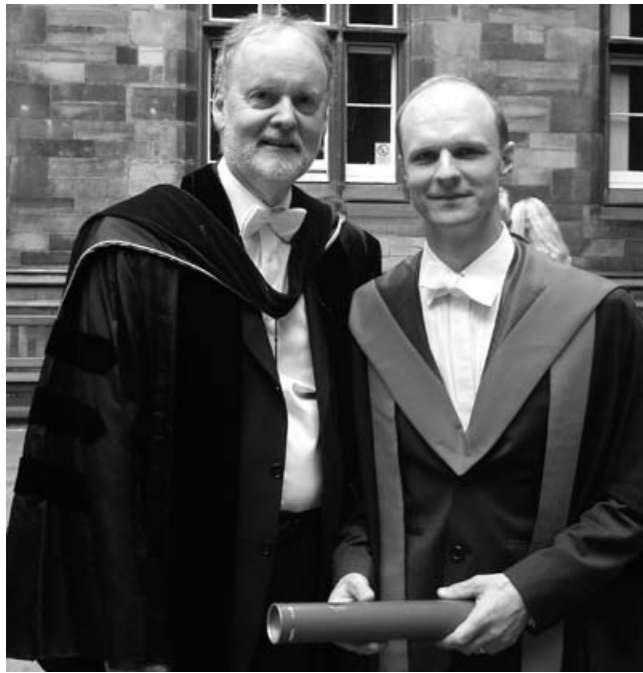

Hälsning är utgiven av Församlingsfakulteten Södra vägen 61 412 54 Göteborg
Tel: 031-778 35 40
Fax: 031-778 35 48
E-post: info@ffg.se
Hemsida: www.ffg.se
PlusGiro: 6 40 60-7
BankGiro: 622-5387

Ansvarig utgivare: Johannes Hellberg
Redaktion: Torbjörn Johansson (red.), Marie Persson (red.sekr.), Jakob Appell, Rune Imberg

Svensk-skotsk avhandling om Jesus och Gud i Markusevangeliet

Som *Hälsning* tidigare rapporterat har Daniel Johansson disputerat i Edinburgh. I somras ägde den efterföljande promoveringen rum. Men varför flyttar man egentligen till Skottland för att läsa teologi?

Professor Larry W. Hurtado och den nypromoverade Daniel Johansson.

Doktorandstudier i Skottland ser något annorlunda ut än i Sverige. För att antas som doktorand förutsätts studenten redan ha tillräckliga kunskaper i ämnet för att börja skriva på sin avhandling, så programmet innehåller inga obligatoriska kurser. Valet av handledare är dock viktigt, precis som i Sverige. Under de tre till fyra år som det tar att skriva en avhandling i teologi i Storbritannien träffar studenten normalt sett handledaren eller handledarna med jämna mellanrum, vanligtvis en till fyra gånger i månaden. Det är också viktigt att delta i något eller några av universitetets doktorandseminarier. På seminariet utvecklar studenten sin förmåga att argumentera och bemöta olika akademiska synsätt på bibel, historia och teologi. Dessutom presenterar varje student ofta sina egna resultat för diskussion någon eller några gånger under studie-

tiden. De skotska universiteten är kända för att skapa en internationell studiemiljö, inte minst inom teologi och bibelvetenskap. Studenterna och lärarna kommer från hela världen. Dessutom finns, åtminstone vid ett par av de skotska lärosätena, ett rikt samspel mellan kyrka och akademi – ungefär som vid de svenska universiteten för några år sedan. Att uppemot hundra doktorander samtidigt kan vara inskrivna vid någon av de mer populära skotska teologiska institutionerna visar att teologi och bibelvetenskap fortfarande fyller en central funktion i både kyrka, samhälle och akademi.

I Sverige försvaras den färdiga avhandlingen vid en offentlig disputation, utmanas av en nationellt eller internationellt erkänd expert och bedöms sedan av en betygskommitté. I Skottland försvaras den färdiga avhandlingen vid en s.k. *viva*. Till *vivan* utses två examinatore, en intern – från det egna universitetet (*Internal Examiner*), och en extern (*External Examiner*). Normalt sett närvarar endast examinatorena och doktoranden vid *vivan*. Före *vivan* läser de två examinatorena avhandlingen och skriver sedan var sin rapport som de utväxlar med varandra. Under *vivan* förhörs doktoranden om avhandlingens innehåll, men också om detaljkunskaper inom det valda ämnesområdet, och avhandlingen kritiserar. Efter *vivan* har doktoranden ofta ändringar att göra innan doktorsarbetet slutligen godkänns (eller underkänns).

Daniel Johansson valde att skriva sin avhandling i Nya Testamentets exegetik om ett hittills delvis försummat ämne inom evangelie-

forskningen: Jesus och Gud i Markusevangeliet (*Jesus and God in the Gospel of Mark: Unity and Distinction*; doktorsavhandling framlagd vid University of Edinburgh, 2011). Han hade förmånen att få Professor Larry W. Hurtado och Dr Paul Foster som handledare. Arbetet är inspirerat av Hurtado och andra forskare som David Capes, Richard Bauckham, Otfried Hofius och Simon Gathercole. De har alla i olika sammanhang betonat Nya Testamentets beskrivningar av Jesus som gudomlig och nära associerad med Israels Gud (snarare än med det Gud skapat).

Till skillnad från tidigare arbeten som uppmärksammat kristologin i Markusevangeliet har Johansson valt att inte koncentrera sig på kristologiska titlar, exempelvis Jesus som Guds Son eller Messias, utan istället på Markus narrativa (berättande) framställning och evangelistens vidare beskrivning av Jesus. Huvudfrågan är hur Markusevangeliet relaterar Jesus till JHWH. Ett kraftfullt citat från Oscar Cullmann – som även för tankarna till den kände svenske exegeten Hugo Odeberg – inleder introduktionskapitlet: ”den tidiga kristendomen tvekar inte att överföra på Jesus allt som Gamla Testamentet säger om Gud” (sid. 1). Fortfarande förbiser dock bibelforskare ofta denna sida av den nytestamentliga kristologin – exempelvis hur Markusevangeliet beskriver av Jesus överlappar med presentationen av Gud i Gamla Testamentet. Att Johannes evangelium ger uttryck för en ”högkristologi” (dvs. att Jesus är mer än människa/gudomlig) är alla överens om,

Föredrag av Rune Söderlund hållet vid Forsamlingsfakultetens bibelkonferens 20 november 2010.

”Som ett träd planterat vid vattenbäckar”

Utläggning av den första psaltarpsalmen

Försök till en ordagrann översättning:

*Lycklig den man som inte går i de gudlösas råd
och inte står på syndares väg
och inte sitter i hädares krets
utan har sin lust i Jehovas lära
och mumlar hans lära dag och natt.
Han är som ett träd planterat vid vattenbäckar,
vilket frambringar sin frukt i sin tid
och vars löv inte vissnar.
Och allt vad han gör lyckas väl.
Inte så de ogudaktiga,
utan de är som agnar som vinden bortför.
Därför skall de ogudaktiga inte bestå i domen,
ej heller syndare i de rättfärdigas församling.
Ty Jehova känner de rättfärdigas väg,
men de ogudaktigas väg förgås.*

Vid behandlingen av Psalm 1 kommer vi inte undan att allra först ställa frågan, om detta verkligen är den första psalmen i Psaltaren. Då den andra psaltarpsalmen citeras i Apg 13:33, benämnes den nämligen enligt en betydelsefull läsart den *första* psalmen. Orden ”Du är min son. Jag har i dag fött dig” är alltså enligt den läsarten hämtade från den *första* psalmen. Det kan i så fall innebära, att den psalm som vi nu benämner Psalm 1 har uppfattats inte som den första psalmen utan mera som ett slags inledning till hela Psaltaren, vilket i sin tur skulle kunna betyda, att det inte minst är Psaltarens egna ord som åsyftas, när det i texten talas om Herrens ord, som den rättfärdige har sin lust i att studera.

Psalmen har karakteriserats som en lärodikt, vilket skulle innebära, att den är besläktad med vishetslitteraturen. Det har ansetts, att den har ett ”pietistiskt” drag, i det att inte hela folket utan ”de rättfärdigas församling” står i centrum för intresset. Någon exakt

tidsbestämning av psalmen kan inte göras, men det är vanligt att räkna den till de sena psalmerna.

Upptakten sker med en saligprisning. *Ashre'* (säll, lycklig) är hebreiskans motsvarighet till grekiskans *maka'rios*, som användes i saligprisningarna i Jesu bergspredikan i Matt. 5. Man kan säga, att det handlar om ett slags gratulationsformel.

Den rättfärdige, som prisas salig, karakteriseras både negativt och positivt. Först nämns tre saker som han *inte* gör, varvid tre verb, nämligen gå (*bala'k*), stå (*ama'd*) och sitta (*jasha'v*) kommer till användning. Det är utmärkande för den som prisas lycklig, att han *icke går* i de gudlösas råd, *icke står* på syndares väg och *icke sitter* på hädares sittplats. Vare sig han går, står eller sitter, avskiljer han sig alltså från de ogudaktiga bland sina landsmän. Det är inte de gudlösa principer han följer i sitt liv, det är inte på deras livsväg man finner honom, och han gör sig inte

Bev Lloyd-Roberts

delaktig i deras händelser. Han trivs helt enkelt inte i sådant sällskap där den högste smädas. Det ligger nära till hands att jämföra med Pauli råd i 2 Kor. 6:14: ”Gå inte i främmande ok med dem som inte tror! Ty vad har rättfärdighet och laglöshet med varandra att göra, eller vilken gemenskap är mellan ljus och mörker?”

Vad gör då den rättfärdige i stället för att göra gemensam sak med de ogudaktiga? Två saker nämns. Han har sin lust i Herrens lag, och han mediterar över den ständigt, både dag och natt. Uttrycket ”Herrens lag” behöver inte åsyfta bara budorden utan kan vara liktydigt med Herrens undervisning, Guds ord i största allmänhet. Allteftersom tiden gick blev det dock vanligt, att man med ”Herrens lag” avsåg i första hand budorden. Psalm 1 antas, som nyss sades, allmänt vara tillkommen ganska sent, och vi kommer under alla förhållanden inte ifrån att åtminstone *inkludera* budorden i den undervisning som den som prisas salig finner sitt behag i. Verbet *haga*, som i Bibel 2000 återgivits med ”läsa”, användes i Jer. 31:4 om lejons morrande och i Jes. 38:14 och Jes. 59:11 om duvors kuttrande och tycks alltså avse något som *hörs*. Vi kan erinra oss att Augustinus i sina *Confessiones* (Bekännelser) omtalar, att

biskop Ambrosius blev beundrad för sin konst att läsa helt tyst. Det var vanligt i äldre tid att man läste halvhögt, d.v.s. mumlade. Den rättfärdige i Psalm 1 prisas salig för att han gör det, men det är då inte vad som helst som han går omkring och mumlar eller ligger och viskar för sig själv om natten, utan det är Herrens lag. Han gör det dessutom inte som en tvångshandling utan därför att han finner en sådan glädje i lagen att han ständigt vill aktualisera dess innehåll för sig. Jämför Mose maning till folket i 5 Mos. 6:6–7: ”Dessa ord som jag i dag giver dig skall du lägga på ditt hjärta. Och du skall inskräpa dem hos dina barn och tala om dem, när du sitter i ditt hus och när du går på vägen, när du lägger dig och när du står upp.” I den korta Coburg-utläggningen 1530 av Psalm 1 säger Luther, att psalmen handlar om det tredje budet (WA 37 1, 263 1–2), vilket Luther ju redan året dessförinnan i Lilla katekesen utlagt så, att det påbjuder, att man skall hålla Guds ord heligt samt gärna höra och lära det.

I ett lutherskt sammanhang är man inte så van vid att tala om lagen som något glädjefullt. Luther menade ju, att lagens viktigaste bruk är det s.k. teologiska bruket, som innebär att lagen ger syndakännedom och på det sättet banar väg för mottagandet

av evangeliet om syndernas förlåtelse. Lagen gör inte människan rättfärdig men uppenbarar orättfärdigheten. Viktigt för Luther var det som Paulus skriver i Rom. 3: 19–20: ”Nu vet vi, att allt vad lagen säger, det talar den till dem som har lagen, för att var mun skall bli tillstoppad och hela världen stå med skuld inför Gud; ty av laggärningar blir inget kött rättfärdigt inför honom. Vad som kommer genom lagen är kännedom om synden.”

Vad Luther säger utgör en viktig aspekt på lagen. Den delas även av Calvin, som t.o.m. numrerar det teologiska bruket som lagens första bruk, medan man i lutherska sammanhang brukat numrera det som det *andra* bruket, under det att det politiska bruket kallats det första. Vad jag nu särskilt vill påminna om är emellertid det som i både luthersk och kalvinsk tradition numrerats som det *tredje* bruket och som beskrivits som ett *tertius usus in renatis*, d.v.s. som ett tredje bruk, som hör hemma bland de pånyttfödda. Det handlar här om att lagen fungerar som en vägledning för de troende. Om detta tredje bruk kan Calvin säga: *Tertius usus est praecipuus usus* (Det tredje bruket är det förnämsta bruket). Detta har ofta bland lutheraner ansetts vara något mycket besynnerligt, för att inte rentav säga ”miss-tänkt”. Man har menat, att det skulle tyda på att Calvin har en helt annan laguppfattning än Luther och att han skulle anse helgelsen vara viktigare än rättfärdiggörelsen.

Det hade varit bättre att i Calvins egen framställning i *Institutio* (namnet på Calvins lärobok i kristen troslära) se efter hur han menar. Han anknyter nämligen till att det i Psaltaren talas om lagen som något glädjefullt. Så här kan man, menar Calvin, inte uppleva lagen, så länge man står under dess dom. Den är då i stället till förskräckelse. När en människa blivit rättfärdiggjord genom tron, kan lagen emellertid inte längre fördöma henne. Det finns ju enligt Rom. 8:1 ingen fördömmelse mer för dem som är i Kristus Jesus. Samtidigt är den kristne i behov av vägledning för sitt liv på jorden. Sådan vägledning kan han få genom lagen. I och med att han inte längre behöver vara rädd för lagen, kan han nu uppleva den som en god vän, som kommer till honom och anvisar den rätta vägen. Den kristne har alltså genom tron fått möjlighet att uppfatta lagen så som den är uppfattad t.ex. i den första psaltarpsalmen, d.v.s. som något som det är en stor glädje att meditera över. I den meningen kan det tredje bruket betraktas som det förnämsta. Calvin skriver, då han utlägger vad som menas med det tredje bruket: ”David visar att han såg Medlaren i lagen, utan vilken den inte ger nå-

gon lust eller glädje.” I full saklig överensstämmelse härmed säger Luther i sin andra psalmföreläsningsserie, *Operationes in psalmo*, 1519–1521, att den första psalmen handlar om den vilja som kommer ”från himmelen”, ”av tron på Gud genom Jesus Kristus”, den vilja som också beskrivs i Ps. 110:3: ”Villigt kommer ditt folk, när du samlar din här” (WA 5, 10ff).

Sedan den rättfärdige beskrivits både negativt och positivt, införes en liknelse. Den rättfärdige är som ett träd planterat vid vattenbäckar, vilket bär sin frukt i sin tid och vars löv inte vissnar. Genom att trädets rötter hela tiden har kontakt med vattnet, håller det sig friskt.

Bilden av det grönskande trädet, som är planterat vid vatten och sträcker sina rötter mot bäcken, återfinnes även i Jer. 17:7–8. Här tillämpas liknelsen på den som *förtröstar* på Herren. Även på många ställen i Psaltaren framgår det, att det är utmärkande för den rättfärdige att förlita sig på Herren. Psalmisten i Psalm 1 kan mycket väl, särskilt om psalmen är sen, vara påverkad av bildspråket i Jer. 17.

I en provöversättning, som föregick Bibel 2000 och som Helmer Ringgren utgår ifrån i sin stora psaltarkommentar i tre band, översätter man hebreiskans *haja* på det här stället med ”blir” i stället för ”är”. Detta kan ge intrycket att bilden av det grönskande trädet endast illustrerar en lycka som den rättfärdige erhåller som belöning för eller åtminstone som en *följd* av sitt rättfärdiga liv. Om bilden ses i ett bibliskt totalsammanhang, är det naturligare att uppfatta den som en beskrivning av det rättfärdiga livet i sig självt och som en *förklaring till rättfärdighetens framväxt*. Den rättfärdiges gärningar framställs som *frukter*. De kommer inte som resultat av ansträngningar. I stället är både frukterna och grönskan ett resultat av att trädet står där det står, planterat vid vattenbäckar, d.v.s. ett resultat av att den rättfärdige har en ständig kontakt med det levande vatten som är Guds ande och som finns i det Guds ord som den rättfärdige ständigt mediterar över. Även i svåra tider har han obruten tillgång till detta livgivande flöde. I den nyssnämnda *Operationes in psalmo* säger Luther: ”Med vattenbäckar avser han /d.v.s. psalmisten/ utan tvivel den gudomliga nådens bäckar” (WA 5, 37,28).

Som en särskild notis, sedan bilden av det grönskande trädet framstälts, nämns om den rättfärdige, att allt vad han gör lyckas väl. Som förebild till denna utsaga kan Josua 1:8 ha tjänat, som i Bibel 2000 åter-

ges: ”Ha alltid denna lag på dina läppar, läs lagens bok dag och natt, så att du troget följer allt som står skrivet där. Då kommer allt du gör att lyckas, då får du framgång.”

Om sådana här utsagor sättes in i ett större bibliskt sammanhang, är det självklart, att de inte får tolkas på ett ytligt sätt. Redan inom Psaltarens gränser kan man ju läsa mycket om den rättfärdiges lidande och det motstånd han kan få möta. Martin Luther kommenterar i *Operationes* utsagan om att det alltid går den rättfärdige väl bl.a. med följande ord: ”... cave, ne carnalis a te intelligatur. In abscondito haec est ...”, d.v.s.: ”Akta dig, så att du inte förstår detta på ett köttligt sätt. Detta hör det fördolda till” (WA 33,41,27–28). I ett längre perspektiv, det som tron anlägger, gäller ju verkligen, att det går den rättfärdige väl. Det räcker att här hänvisa till Rom. 8:28: ”För dem som älskar Gud samverkar allt till det bästa.” Vi skall naturligtvis inte heller glömma, att det faktiskt är många bekymmer i livet som *kan* undvikas genom att man undviker synden. Inte minst inför ungdomen, t.ex. i konfirmandundervisningen, är det viktigt att betona, att Gud inte givit oss sina bud för att göra livet besvärligt för oss utan för att *skydda* livet.

Sedan den rättfärdige beskrivits och prisats lycklig, ställes de gudlösa öde fram som kontrast: ”Icke så de gudlösa, utan de är som agnar som vinden för bort” (v.4). Vid tröskning kastades säden upp i luften, varvid agnarna bortfördes av vinden. Bilden av de ogudaktiga som agnar användes även på flera andra ställen i Gamla testamentet, och vi kan erinra oss, att Johannes döparen använder bilden, då han talar om den kommande domen (Matt. 3:12).

Frågan är nu, *när* bortförandet av agnarna skall ske enligt psalmistens tankegång. På denna punkt möter i kommentarlitteraturen många olika tolkningar. Då det i v. 5 heter: ”Därför skall de ogudaktiga inte bestå i domen”, har en tolkning varit, att utsagan i fråga handlar om den *yttersta* domen. På flera ställen i Gamla testamentet talas det ju om en Herrens dag som skall komma, och åtminstone på vissa ställen tycks denna Herrens dag äga kosmiska proportioner och avse en yttersta dag, då Herren skall döma världen.

Andra uttolkare har menat, att ”domen” skulle kunna avse något slags kontinuerlig dom, i kraft av vilken den ogudaktige underkännes och förgås. Åter andra menar, att den dom det gäller fälles av

rättfärdiga människor som utövar rättsskipning. Argumentet för den tolkningen har inte minst varit, att v. 5 utgöres av en s.k. hebreisk parallellism, innebärande att en och samma sak säges två gånger med viss variation då det gäller uttryckssättet. Uppenbarligen är det denna tolkning som slagit igenom i Bibel 2000, när man översatt versen i fråga: ”Därför döms de gudlösa där rätten råder och syndarna i de rättfärdigas krets.”

Att Herren även vid den *yttersta* domen har människor som bisittare, talas det om i Nya testamentet. Jesus säger till sina lärjungar, att de skall sitta på troner som domare över Israels släkter (Matt. 19:28, Luk. 22:28–30), och Paulus påminner korintierna om att ”de heliga” skall döma världen (1 Kor. 6: 2–3). Även i 1 Henok 95:3 talas det på liknande sätt om att de heliga skall medverka vid domen. Det är alltså inte alls uteslutet, att sådana föreställningar varit vanliga i judendomen även vid tiden för tillkomsten av den första psalmen.

Som ett slags sammanfattning av psalmen står det till sist: ”Ty Herren känner de rättfärdigas väg, men de ogudaktigas väg förgås.” Liksom i Matt. 7:13–14 och senare ofta i fornkyrkan, t.ex. i Didache (De tolv apostlarnas lära), ställes alltså här två vägar emot varandra.

Att Herren känner de rättfärdigas väg betyder givetvis något mer än att han vet om på vilken väg de vandrar. Kunskap har han ju om alla människors väg. Ingen kan dölja sig för honom. Verbet som används är *jada*, som betecknar en innerlig gemenskap. Att Herren *känner* de rättfärdigas väg innebär, att de har honom i sin närhet, när de vandrar på den vägen. Jfr Bibel 2000: ”Herren är med på de rättfärdigas väg.” Det råder en innerlig gemenskap mellan Herren och dem som vandrar på rättfärdighetens väg. Detta ger mening och glädje och trygghet åt livsvandringen.

De ogudaktigas väg förgås. Den blir till intet. Den leder ut i tomhet och meningslöshet. När människor frågar: Vad är livets mening?, är syftet ofta att få ett svar som kan ge mening även åt det liv som leves utan gemenskap med Gud, men det livet är enligt Bibeln just meningslöst. (Jfr uppsatsen ”Gudstjänten och livets mening” i Hugo Odeberg, Bibelns eget budskap, 1958.) Petrus skriver i 1 Petr 1:18f till de kristna, att de genom Kristi blod blivit lösköpta från det *meningslösa* liv som de tagit i arv från sina fäder.

men forskare är delade i synen på kristologin hos synoptikerna (Matteus, Markus och Lukas). Särskilt från 1970-talet och framåt tänker många att t.ex. Markusevangeliet innehåller en betydligt ”lägre” kristologi än Johannesevangeliet. Man menar att Jesus i Markusevangeliet beskrivs som blott mänsklig, även om upphöjd som profet eller messias. Med andra ord betraktas Markusevangeliet Jesus av många forskare huvudsakligen som människa och inte, som hos Johannes, som gudomlig och som ett med Gud Fadern. Inte oväntat kritiserar Johansson detta synsätt i sin avhandling.

Som Daniel Johansson diskuterat mer ingående i en tidigare artikel (”The Identity of Jesus in the Gospel of Mark: Past and Present Proposals,” *CBR* 9 (2011): 364–93) är det intressant att notera att Markusforskningen mellan åren 1900 och ca. 1970 präglades av en bred konsensus som höll Jesus för att vara gudomlig – exempelvis när Jesus presenteras som Guds Son och som Herre. Det som skiljer denna tidigare konsensus inom evangelieforskningen från Johanssons arbete är att det tidigare synsättet utgick från att kristendomen och kristologiska titlar som t.ex. Gudssontiteln tidigt hade påverkats av hednisk grekisk-romersk religion. Med rätta går Johansson – tillsammans med många andra nutida forskare – en helt annan väg och sätter in Markusevangeliet kristologi i dess ursprungliga judiska sammanhang. Men Johansson skiljer sig även från flertalet av dessa mer samtida forskare genom sin betoning både av det ursprungliga judiska sammanhanget för framväxten av Markus kristologi – Jesus som Guds Son och Herre förstås huvudsakligen utifrån sin judiska kontext, men också där det är lämpligt mot bakgrund av grekiskt-romerskt tänkande – och av en rik beskrivning av Jesus som överlappar med Gamla Testamentets framställning av Israels

Gud, JHVH. En mycket intressant tillämpning av Johanssons metod möter i understrykandet både av en judisk monoteism (Gud är en) och en gudomlig kristologi, där Jesus beskrivs som gudomlig/Gud. En sådan betoning verkar finnas redan på 50-talet hos Paulus (jfr. 1 Kor. 8:4–6), men uppmärksammas vanligen inte inom nutida Markusforskning.

Avhandlingens elva kapitel syftar bl.a. till att visa att Markus omfattar en högkristologi som i princip är jämförbar med den vi finner i Johannesevangeliet (även om Markus inte uttryckligen nämner Jesu pre-existens eller talar om honom på Johanneiskt vis som den personifierade Visdomen; se sid. 211 ff.). Markus tillämpning av Guds eget namn i Jesaja 40:3 (JHVH) på Jesus i Markus 1:2–3 är kanske inte ”mindre anmärkningsvärt än Johannesevangeliet påstånde att ’Ordet var Gud’” (sid. 40; jfr. sid. 213). Med en genomgående stark argumentation diskuterar Johansson hur Markus på olika sätt i sitt evangelium framställer Jesus som gudomlig, som inkluderad i den ena gudomliga verkligheten. Följande teman hos Markus behandlas mer ingående: Jesu auktoritet att förlåta synder (kap. 3), Jesu stillande av stormen (kap. 4), Jesu makt över döden (kap. 5), Jesus går på vattnet (kap. 6), Jesus på förklaringsberget (kap. 7), Jesus och Gud i Markus eskatologi (kap. 8), relationen mellan Jesus och hans efterföljare (kap. 9), andra bevis på att Jesus agerar i gudomliga roller (såsom Jesu helandeunder, kap. 10). I det avslutande elfte kapitlet diskuterar kritiskt såväl Jesu gudomliga som hans mänskliga identitet hos evangelisten Markus.

I ett vidare teologihistoriskt perspektiv kan det här ligga nära till hands att försöka förstå utvecklingen av kristologin i den tidiga kyrkan i delvis motsatt riktning än vad som annars är vanligt bland dagens teo-

loger. Den brittiske exegeten Richard Bauckham har träffande sagt: ”den tidigaste kristologin var redan den högsta kristologin” (citerat på sid. 21). En välbalanserad undervisning om Kristi naturer – gudomlig och mänsklig natur – möter inte uteslutande först vid kyrkomötet i Chalcedon 451 e. Kr., fyra århundraden efter den apostoliska tiden, utan (till viss del) redan i Nya Testamentet. Johanssons avhandling visar att detta sker inte minst hos evangelisten Markus. (Enligt en fornkyrklig tradition skrev Markus sitt evangelium i mitten eller slutet av 60-talet e. Kr.)

Daniel Johanssons arbete är väl skrivet och utgör ett viktigt bidrag till evangelieforskningen. Båda examinatorerna rekommenderar det för publicering i någon av de tyska eller brittiska nytestamentliga serierna. Det vore roligt att se det hända. *First class* med andra ord. Grattis!

Tomas Bokedal
Lektor i Nya Testamentet
University of Aberdeen, Skottland

Lördagsundervisning

Temat för hösten är **dopet**. Få saker skulle glädja oss så som det faktum att vi blivit döpta i Faderns, Sonens och den helige Andes namn. Hela det kristna livet kan beskrivas som "ett dagligt dop" (Stora katekesen). Här finns mycket att återupptäcka. Välkommen till viktiga lördagar.

Lärare: Bengt Birgersson (BB), Roland Gustafsson (RG), Rune Imberg (RI), Timo Laato (TL)

Tid: Lördagar 10.00–12.30

Plats: FFG:s föreläsningssal, Södra vägen 61, Göteborg

Datum:

1 sep	Det heliga dopet – inledning	RG
15 sept	Född på nytt (Joh. 3–4)	BB
6 okt	Dopet och samtiden	RG
19–20 okt	Bibelkonferens – se hemsidan	
17 nov	Barndopet – från Gud eller människor?	RI
8 dec	Paulus om dopet i Rom. 6	TL

Med reservation för ändringar. Dessa meddelas till dem som anmält sig till kursen. Kursanmälan sker i samband med föreläsningen den 1 september.

KING TOURS

Israelresa med Rune Imberg 12-21 oktober

Grupp och församlingsresor till

Israel, Jordanien, Egypten, Malta mfl.

Läs mer på och boka på www.kingtours.se eller 0431-830 89

Att vara herde för en hjord i en postkonstantinsk tid – en omöjlig uppgift?

En studiedag torsdagen den 11 oktober med pastor TD Jari Kekäle, Helsingfors

Det fanns en tid när församlingens präst kunde träda upp med makt och myndighet i predikstolen och förvänta sig att flertalet av åhörarna förstod, lydde, och lojalt underordnade sig prästens ord. 2012 vittnar om en annan verklighet. Prästens uppgift att vara en herde för fåren verkar förbi. Pastor TD Jari Kekäle har utifrån erfarenheter i det sekulära arbetslivet sett behovet av att resultathandledning (att leda uppifrån och ner) mer och mer ersätts med processhandledning (att leda nerifrån och upp). Istället för att tänka sig herdeuppgiften enbart från predikstolen – stå vid punkt A och tala om för hjorden att röra sig från punkt B till punkt A – så menar Kekäle att herdeuppgiften i hög grad handlar om att själv röra sig från punkt A till B och tillsammans med hjorden – i olika dynamiska processer – röra sig mot punkt A. I centrum står gudstjänsten, med ett utflöde vars syfte är att föra gamla och nya gudstjänstdeltagare in mot centrum.

Dr Jari Kekäle har tidigare arbetat som studentpräst i Finland och arbetar idag som familjeterapeut och som assisterande pastor vid Markuskoivon i Helsingfors.

Under dagen används mestadels engelska.

Detaljerat program finns på FFG:s hemsida.

Anmälan till FFG:s exp. senast måndagen den 30 september.
E-post: info@ffg.se eller telefon 031-778 35 40

Församlingsfakulteten inbjuder till bibelkonferens 19–20 okt

Tema: Skapelsen

Välkommen till en konferens om skapelse och skapelsetro i historia och nutid. Den kristna trons förståelse av tillvaron som skapad av Gud är av avgörande karaktär för hela teologin, för kyrkans förkunnelse, själavården och det dagliga livet.

Ur innehållet:

Gustaf Wingren och Skapelsen, doc. Rune Söderlund

Skapelseteologin och etiken, doc. Lars-Olle Armgard

Skapelsen i Uppenbarelseboken, Ph.D. Daniel Johansson

Skapelseteologi – kristendomens "djupa dennasidighet", lektor Torbjörn Johansson

Skapelsetro i Gamla testamentet och dess omvärld, rektor Johannes Hellberg

Plats: Församlingsfakultetens föreläsningssal, Södra vägen 61

Alla välkomna ingen anmälan!

Besök vår hemsida! www.ffg.se

Ett nytt arbetsår

Att efter sommar och vila få börja ett nytt år med undervisning och studier och är stort och härligt. Att få göra det i Guds rikes sammanhang är ännu mycket större. Ett nytt *läsår* innebär ett nytt förtroende till att få tjäna Honom och till det knyts också hans löfte om ny nåd. En och annan kanske känner det tungt att börja ett nytt år. Vilan var inte som man tänkte sig. Svårigheter som tornar upp sig kan kännas övermäktiga. Lina Sandells strof säger något viktigt: "Som din dag så skall din kraft och vara".

En rad nya FFG-studenter och en stor grupp elever vid Bibelskola Göteborg börjar den 27 augusti sitt studieår 2012/13. Men detta betyder också att ett nytt *budgetår* har tagit sin början. Peter Isaac Béens Utbildningsstiftelses styrelse antog vid sitt junisammanträde en ny budget. Gymnasiets ekonomi bygger helt på kommunala bidrag och Församlingsfakulteten helt på gåvor. Bibelskola Göteborg bygger till största delen på gåvor förutom en mindre del med landstingsbidrag. Styrelsen har på olika sätt vridit och vänt på siffror, lönekostnader och andra kostnader. Budget är en trosbudget där vi i tro på Herren har budgeterat med 1 200 000 kronor i gåvor. Därtill kommer att vi bär med oss ett underskott från de senaste åren, som behöver arbetas bort under de närmaste åren.

Nu vänder vi oss till våra läsare, Församlingsfakultetens vänner, och ber om Ert förtroende, Ert förtroende till att fortsätta arbetet för att unga människor ska kunna utbildas i Guds ord och utrustas för tjänst i Guds rike. Med förundran har vi sett Ert stora förtroende för vårt arbete. Vi får ofta höra om förebedjare, som dagligen bär med oss i förbön. Och vi har fått se hur gåvor i en ständig ström har kommit. Nu hoppas vi att Ni vill fortsätta att bära oss i bön och gåvor.

Bengt Birgersson
Utbildningssekreterare
Kaplan och lärare i praktisk teologi

Med alla sinnen i det heliga landet

På Tempelinstitutet i Jerusalem är det möjligt att se en rad olika saker som fanns i templet. Institutet arbetar aktivt med att ta fram alla de redskap som fanns där – för att sedan använda dem när ett tredje tempel står färdigt. Där finns musikinstrument, brännofferaltare, skådebrödsbord, en komplett dräkt för översteprästen (med de 12 stenarna i bröstskölden), en gigantisk menorah (sjuarmad ljusstake) i guld (värd många miljoner), och mycket annat. Till de saker som fortfarande saknas hör arken och, inte att förglömma, templet. En guide på institutet berättar om templets förmåga att förmedla Guds härlighet till människans sinnen. Där fanns välluktande rökelse, välsmakande skådebröd, musik och lovsång att lyssna till, ett storslaget byggnadsverk att se på, och många detaljer att känna på. Och den Heliges närvaro i templet, berättar guiden, lämnade inte någon oberörd. Den helige Ande utrustar människan med ”ett sjätte sinne”!

En bibelläsare som i vanliga fall får nöja sig med att använda synen för att läsa bibeltexten eller hörseln för att höra den, får på Bibelns platser möjlighet att använda alla sina sinnen för att ta in Bibelns budskap. Vår bibelskoleklass, vars uppgift under året varit att läsa och förstå Bibeln, fick under 9 dagar i maj möjlighet att damma av de sinnen som inte använts för att med Andens ledning utvinna Guds ords rikedomar.

Kehn berättar om en upplevelse i Getsemane på Oljeberget. Å ena sidan en helig plats som inbjuder till bön, andakt och stillhet. Å andra sidan granne med en trafikerad väg, med illaluktande avgaser och tutande bilar. Medan Jesus gick sitt lidande och sin död till mötes, världshistoriens viktigaste händelse, pågick livet som vanligt för så många. Livet som kristen, också som pilgrim i Israel, kan inte fränkopplas bullret och aktiviteterna som pågår ”i världen”.

Robin berättar hur landskapet och miljöerna i det heliga landet, ”det femte evangeliet”, ger starka intryck. ”Min kropp reagerar på samma sätt som människorna i bibelberättelserna måste ha gjort av den gassande solen och hettan i öknen, av den rekreerande skönheten i oaser som En Gedi, av kryddlukten i basarerna, av saltan i Döda havet.” I *Nazareth Village* får eleverna möta Nasaret från det första århundradet och livet i den lilla byn på ett sätt som för tankarna mycket konkret till livet på Jesu tid. De får till och med smaka på livet genom en ”biblisk måltid” i byn.

Christian fascinerades av ett experiment som gjordes längs med sluttningarna vid norra sidan av Genesarets sjö, platsen för Bergspredikan. Vid en särskild plats finns naturliga förutsättningar för att göra sig hörd på flera hundra meters avstånd, exempelvis för tusentals människor som slagit sig ner i gröngräset (för dagen gulnat). Det stärker tilltron till det faktum att Jesus rent ljudtekniskt kunnat predika för väldigt stora folksamlingar.

Vid tempelplatsen finns en trappa framgrävd som på Jesu tid kallades ”de skriftlärdes trappa”, en trappa som Jesus med största sannolikhet vandrat på. Med sina bara fötter känner några av eleverna på fotsteg som deras Mästare tagit. Kanske var det här Jesus uttalade

sina ve-rop över den tidens skriftlärda (Matt. 23). Medan man går på trapporna kan man fästa blicken på de tusentals vitkalkade gravar som kläder Oljebergets sluttningar. Vackra på utsidan men inuti fulla av de dödas ben – en bild Jesus använder för de skriftlärdas hyckleri.

Historiens vingslag upplevs i det heliga landet. Sinnena aktiveras av intrycken. Och den helige Ande, som talar genom Skriften, fyller människor med tro, glädje och insikt om det *verkliga* i Guds frälsningsgärning. Ett ”sjätte sinne”. Eftersom Anden förhållar Jesus blir resan för kroppens alla sinnen ett enda stort förhållande av Honom som av Anden avlades i jungfrun Maria i den anspråklösa byn Nasaret, föddes i ett stall i Betlehem, färdades med båt på Genesaret, undervisade och gjorde kraftgärningar i markerna och byarna runt den Galiléiska sjön, red in på en åsna i den myllrande staden Jerusalem – även då en viktig pilgrimsort – och såg sin egen avrättningsplats utanför staden, på en klippa kallad huvudskallen, och lämnade den uthuggna klippgrav bakom sig som han lades i. Senast sågs Han på det berg som intill denna dag betraktar den heliga staden från sidan – Oljeberget. Änglar har lovat: ”Han skall komma igen på samma sätt som ni har sett honom fara upp till himlen.” (Apg 1:11)

Jakob Appell
studierektor Bibelskola Göteborg